7739

స్వప్నకథ

ప్రథమముద్రణము:
౧౦౦౦ ప్రతులు

గ్రంథకర్త:
జి. జాషువకవి
తెలుఁగుపండితుఁడు
వినుకొండ

బెజవాడ:
ఆంధ్రగ్రంథాలయ ముద్రాక్షరశాలయందు
క. కోదండరామయ్యగారిచే
ముద్రింపఁబడియె

ఆనందంబునఁ జంద్రమండలమునం
దాసీనవై, యన్నముం
బానీయంబులు మాని, రాట్నమున
జ్యోత్స్నాసూత్రముల్ దీయు న
వ్వా! నీ కవ్వరుఁ జుట్టపక్కములు లే
రా! సంశయంబయ్యె నా
కానీరేజవిరోధిలో నలువు నీ
వా? యిత్తియా? మత్తియా?

అంకితము

అకట! తల్లావఝ్ఝలాన్వవాయసుధాబ్ధి
రాజు, శ్రీ సూర్యనారాయణాఖ్య
సుకవికిఁ గారాలపుత్త్రివై యుదయమంది
సిరిగలవారి మందిరము సొచ్చి
కనకంపుబొమ్మలఁ గల్పవల్లీ కమ
లాంబికలను కడుపారఁ గాంచి
వ్యాధిగర్భంబునం దదృశ్యవై, స్వీయ
కథ యెల్ల నొక స్వప్నకథ యొనర్చు
శ్రీ సింగరాజు లక్ష్మీకళావతిదేవి!
విధుమండలమున జీవించుచున్న
వృద్ధవనితను బోలి బింబింపవమ్మ
శాశ్వతంబుగ, నీదువంశంబునందు
ననుఁగుబిడ్డలయందు నీ కంకిత మిదు
స్వప్నకథయందుఁ గృతి కధిపత్ని వగుచుం

సహృదయులకు.

పోషించుదాతలు లేక వర్తమానయుగమునఁ గవితా కళ సన్నగిల్లినది. "నిరంకుశాః కవయః" అను సూక్తి కపార్థములను కల్పించి, వ్యర్థరచనలు సేయు బుద్ధిమంతులు బయలుదేరినారు. సమదృష్టి యుపన్యాసవేదికల కాహుతియై పోవుచున్నది. దుర్భరదారిద్ర్యము కవుల నాశ్రయించుటంజేసి యుత్తమకావ్యము లముద్రితములై మూలుగుచున్నవి. ధన వంతుల పసిఁడిసంచులు కారణాంతరములకు ఖర్చుపెట్టఁబడు చున్నవి. పరిస్థితు లెట్లున్నను రచనాకండూతికి గుఱియగు నాకల మూరకుండక స్వప్నకథను ప్రసవించినది. ఈకావ్య మున 'స్వప్నకథ,' 'అనాథ' యను రెండు కథలు కలవు. ఇందు మొదటిది సమగ్రము, రెండవ దసమగ్రము. ఒకటి మూట గట్టఁబడినగాలి, యొకటి సలసల గ్రాగి చిందిన కన్నీటిబిందువు. అసంపూర్ణమయిన 'యనాథ' కథ పాఠకులకు వింతగాఁ దోప వచ్చును. కాని, మనోగతభావము సమగ్రముగా వ్యక్తీకరిం పఁబడినమీఁదట నాదృష్టి కక్కథ సమగ్రము. అందువలన ననాథ పురవీథులలో విడిచిపెట్టఁబడినది. కావ్యశిల్పమున కన్న నభిప్రాయప్రకటనమే నాపరమావధి. సహృదయులకు నాయుద్దేశము స్పష్టము. వా రాదరించినఁ జాలును, తదితరు లతో నాకుఁ బనిలేదు.

నా 'ఫిరదౌసి' కావ్యమును శ్రీమత్తండ్రిగారికిఁ గృతి యిప్పించి, పితౄణమును దీర్చికొన్న శ్రీ సింగరాజు మల్లపరాజా రావుగారి కోర్కెపై వారి ప్రథమధర్మపత్నియుఁ గీర్తి మిగిల్చి చన్న పతివ్రతాశిరోరత్నమునగు శ్రీ సింగరాజు లక్ష్మీకళావతీదేవి కీకావ్యము నంకితము సేయుచున్నాను. ఆమెగారి యాత్మకును, కథానాయికల యాత్మలకును భగవంతుఁడు శాంతి నెలకొల్పుఁగాక.

గ్రంథకర్త.

స్వప్న కథ.

ఉ. నేనొకనాఁడు స్వప్నమున
నింగికి రివ్వున లేచి, చంద్రబిం
బానికి దాపునం గనుల
పండువు సేయుచునున్న, వింత మై
దానమునందు వ్రాలి, ప్రమ
దంబున దిక్కులు సూచుచుండ, నా
పై నున లేఁత వెన్నెలతు
పానులు వీచె మనోహరంబుగన్.

కం. అచ్చెరువు పడుచుఁ బచ్చల
పచ్చికబయలునఁ జరింపవలె నని, తిరుగం
జొచ్చితి నపు డొక కమ్మని
యుచ్చైర్నాదంబు శ్రవణయుగళిన్ దాకెన్.

ఆ. వె. ఇంద్రధనువువంటి హృదయంగమంబైన
వన్నెచిన్నె లీను వలువగట్టి
బాలుఁ డొక్కరుండు కేళి సల్పుచు నుండె
కాఱుమబ్బుడోలికలఁ బరుండి.

ఆ. వె. నన్ను రాచుకొనుచు నలువంకలకుఁ బారు
మెఱుపుఁదీపియలను నొరయుచున్న

వానిచక్కఁదనము వర్ణింపవలె నని
కలము నందికొంటిఁ గౌతుకమున. ౪

చ. అతఁడు, కికాకిక న్నగి, వి
యత్తలమెల్ల ధ్వనించిపోవ, స్వా
గతము కవీశ! ర మ్మిచటి
కాలువగట్టున నున్న రత్నరం
జితమగు నస్మదీయగృహ
సీమను నించుక విశ్రమించి, నీ
కత వివరింపుమం చెదురు
గా నట చెంగురు లల్లలాడఁగన్. ౫

కం. కలయో! నిక్కనమో! యను
తలంపు చిత్తంబునందుఁ దళుకొత్తఁగ, భూ
తలమునఁ బడియెదనో యని
యులుకుచు, గగనమునఁ దిరుగుచుంటి నతనితోన్. ౬

మ. మొలిచెన్ రెక్కలు మూపునం బులకరిం
పుల్ దేహమం దెల్ల శో
భిలె, మాధుర్యములైన భావములతో
విస్ఫూర్తిఁ బొన్నంగిపి
ట్టలతోఁ దేలికగాఁ జరించితి మఖండం
బైన వేగంబునన్

దలపై, ముత్తెపుగుత్తులట్లు గ్రహము
ల్దారల్ ప్రకాశింపఁగన్. ౭

గీ. గగనగంగమ్మ కవ్వలిగట్టునందు
దేవతలు స్నానమాడెడు రేవుపొంత
రాజహంసలపాదముద్రలు రహించు
నిసుకతిన్నెల వ్రాలితి నిద్దురయును. ౮

ఉ. ప్రాకిన యేలకీ లతల
పందిటితోడ, సనాతనంపు నా
జాతుల కిక్కయైన యొక
సుందరసౌధముఁ జొచ్చి చూచినా
మేకులు రాట్నముం గలుగు
వృద్ధవిలాసినిఁ, బ్రాయమంతయుఁ
జీకినదాని, వెండి నగి
షీపసిదంపువుఁగట్లపీటపై. ౯

ఉ. చూపులు వాడిపోయినవి
శోభిలు దేహపటుత్వ మెన్నఁడో
కోపము సేసె, యావనముఁ
గూరికె నా యనువారు బిడ్డలుం
బాపలు లేరహో! తుహిన
మండల మెన్నఁడు సొచ్చియున్నదో

యోపికమాత్రమే నిలిచి
యున్నది తోడయి గ్రుడ్డిగువ్వకున్. ౧౦

క. పదములచప్పుడు విని మా
కెదురు నడచివచ్చి మధురహృదయంబున న
ప్పదిరెం డేడులబాలుని
వదనము ముద్దాడి విపులవాత్సల్యమునన్. ౧౧

గీ. తేరకొనిచూచి పిలిచి, యాతిథ్య మిచ్చి
నాయనా రమ్మటంచుఁ జందనపుఁబీట
వయిచి భుజియింపఁ డని నాకు బాలకునకుఁ
దామరాకులలో నమృతంబు వోసె. ౧౨

చ. ఎలమి సముద్రఫం జిలుక
యాకుఁ గుంచియుఁ బూసి తాటిక
మ్మలభర మోపలేని జిగి
మాలినకర్ణము లూఁగియాడఁ గో
మలమగు జాజిపూవుల దు
మార మలంది చరించు తేఁతగా
డ్పు లోలయు పీచుచుండె నగు
మోమున సాదరవీక్షణంబులన్. ౧౩

కం. ముసలమ్మ చేతియన్నము
మెసవుచు బాలకునితోడ మెలఁగుచు నేదో

వ్యసనమునఁ జిక్కి మఱచితి
వసుంధరాతలము రెండుఁగదివాసరముల్. ౧౪

సీ. ముంజేతి వడు వెన్న పూసముద్దలవంటి
మింటిచుక్కలతోడ మేలమాడి
మొగలిపుప్పొడివర్షమును బోలు తెలుపైన
పొగమంచు తెరల దోబూచులాడి
కటికిసంధ్యాగ్నిలోఁ గరఁగిపోవని కొత్త
స్వాతిముబ్బుగుత్తాలస్వారి జేసి
చదలేటినీట మజ్జనమాడు తెలిగంటి
రాచకన్నెలమీఁద రాలు రువ్వి

ఆ. వె. మంచువాలుచందమామమండలమున
నిల్లు మఱచి తిరుగు పిల్లవానిఁ
గ్రిమ్మరింప మూఁడుకాళుల ముసలమ్మ
తిరుగుచుండు నౌర! దినదినంబు. ౧౫

కం. ముక్కున నూపిరి నిలిచిన
దిక్కు దెసయు లేని ముసలితెలివ హానసముల్
చిక్కనిగుణంబుఁ గనుఁగొని
యక్కజపడుచుండుఁ బ్రత్యహంబు నెడందన్. ౧౬

మ. ఒకనాఁ డగ్గలమైన వేగమున నే
యుం జీరలున్ రైక లిం

కోకఁనా డింపుదలిర్ప రాట్నమున దీ
యుం జంద్రికాధారలన్
జికిలీజేసిన పట్టునూ ల్జిలుఁగువ
న్నెల్ గన్నులన్ దన్పు, న్దై
వికళశక్తుల్ గల వృద్ధురాలికడ స్తం
భించుం దిశాగోళముల్. ౧౭

కం. అవగారి చిత్రచరితము
నవిస్తరముఁగా నెఱింగి చనవలెనని, దూ
ది వడుకుసమయంబునఁ జే
రువగాఁ గూర్చుంటి నొక్కరో జుదయమునన్. ౧౮

చ. కరమున దూదిపింజలు, మొ
గంబున నవ్వు దుఱంగలింప, న
న్నరసి, "విశేష మేమి? కొడుకా!" యని
తీయఁగఁ బల్కరించినన్
జరణము లంటి మ్రొక్కి, "దివసంబులు
పెక్కు గతించె, నేను చం
దురునివాలంబుఁ జేరి, కృపతో నన్నుఁ
గ్రమ్మరఁ బంపు మవ్వరో!" ౧౯

ఉ. నీవు మహాత్తు గల్గినమ
నీషిణి, వెన్ని యుగాలు దాటె న

హా! వనజారిలోకమున
వాసము సేయఁదొడంగి, యెవ్వరీ
భావుకుఁ? డాప్తులుం గులము
వారు గలారటు? మర్త్యకాంతవో
దేవతవో వచింపు మని
తీయనిపల్కున హెచ్చరించితిన్. ౧౦

క. ముగ్గినపండగు నమ్మది
వగ్గది విని రెండు మూఁడు బాష్పకణంబుల్
నిగ్గుడిగియున్న చెక్కులు
డిగ్గె గాద్గదిక సంఘటిలిన యెలుఁగునన్. ౧౧

గీ. నా వయస్సెంతో చంద్రమండలము వయసు
నించుమించుగ సరిపోవు నెంచిచూడ
నాచరిత్రంబు నిన్నమొన్నటిది గాదు
యెన్నియుగములు దాటిపోయెనో కుమార! ౧౨

సీ. ఆకాశరామ నీళ్లాడుచక్కదనాల
బుడుతచుక్కల కెల్లఁ బురుడువోసి
అలవోక నిండు జాబిలి రాట్నములమీఁద
మేలైన వెన్నెలనూలు వడికి
విభునిదుర్దశఁ జూచి విలపించురోహిణీ
నారీవతంసంబు నూఱడించి

గ్రహణకాలమునందుఁ గలుషితంబై పోవు
నుడుపతివృట్టంబు లుదికిపెట్టి

గీ. ప్రసవవేదనఁబడు వేల్పుఁబడతుకలకు
వీనుమిగిలిన మంతరసాని నగుచు
నమవసకుఁగూడఁ గన్నుమూయను కుమార!
కవులు వర్ణించు జింకను గాను నేను. ౧౩

ఉ. ఏను పరోపకారమున
కే తను వెల్ల వ్యయించినాను, అ
జ్ఞానులు దాచుకొందురు త
ణాత్మణకర్కశశైలయంత్ర మ
వ్వానిబలంబుఁ బిండ దొక
పక్షమున న్నశియించు చంద్రుఁడున్
మానునె? విశ్వలోకసద
నానికి సున్నముఁగొట్టుచేతలన్. ౧౪

ఉ. నే నొక రెడ్డిసానికి జ
నించినమానవకాంత నన్న నా
దీనచరిత్రలోన విన
దించురసంబు విషాద మందులో
నానినగుండెతోడ గగ
నంబున కెక్కితిఁ, జావు లేదు నా

మేనికిఁ జంద్రమండలప
మిద్ధసుధాశనకారణంబులేక.

క. జననీజనకులు నేఁ బొడ
మిన రెండవవారమునను మృత్యువునకు భో
జనమై, చనినారే నవు
డనాథ నయి గుడిసెలోన నఱచుచునుంటిఁ. ౨౬

గీ. తల్లిదండ్రులఁ జంపిన దానవి యిది
యాదరించిన నేమి ప్రమాద మగునో
యనుచుఁ గొఱకొఱలాడి నన్నంటరయిరి
పౌరకాంతలు; భీతి గొప్పది గదన్న! ౨౭

గీ. పదిదినాలకుముందు గర్భమునఁ బండి
నిదురవోయిన చిన్నారి నిర్మలాత్మ
యాఁకఁటం దూలు ప్రత్యేకవ్యక్తి యయ్యె
పాంచభౌతికమైన దేహమునఁ జొచ్చి. ౨౮

గీ. గుడిసెకొప్పున నెన్నఁడో గూఁడు గట్టి
డాఁగుకొనియున్న కొండొఁకనాగమయ్యె
వాని డాపునఁ బెట్టిన తేనెపట్టు
ముట్టితో నాత్తెఁ గ్రొండేనె లుట్టిపడఁగ. ౨౯

క. వా యెండ నేడ్చునా కా
తీయనిమధురసము కంఠదేశంబున నా

ప్యాయముగఁ గురియ రోదన
సేయుట మానితిని కొంతసేపు కుమారా! ౩

క. కాలముచేసినతల్లి, త
దాలయమున నాగమయ్యయై నిలిచెనో! కా
కీలాటి వింత గలదే?
వ్యాళములకు మానవులకు వైరంబు గదా! ౩౮

చ. గరిటెడు పాలు నాచిఱుత
కంఠమునం దిడువారు లేకపో
యిరి కొడుకా! యనుంగుజన
యిత్రి దివంబు నలంకరించినన్
గరుణకుఁ దావలంబగు నొ
కానొక పేదకుటీరమందు నేఁ
బెరిగితి రెండునాళ్లు విల
పించుచు సర్పము పిండుతేనెలన్. ౩౯

మ. ఒక రేయాకలి దీరి యంగకములం
దుల్లాస ముప్పొంగ, నూ
రక మింటిం గని నవ్వుచుంటి నతిజీ
ర్ణంబైన మాయింటిలో
నికి లేవెన్నెలచేతులం జొనిపి నా
నిగ్గుంగపోలంబు లం

టి కృపాశీతలదృష్టులం బుడుకుచుండెం
జందుఁ డానందుఁడై. ౩౩

చ. శిరమున నున్నరత్నమణి
చెమ్మగిలం బడగెత్తి యాడుచుం
దిరుగుచునుండె మండలగ
తి న్ననఁ బెంచినపాపతల్లి మం
దిరముకొనర్చె సమస్తధర
ణీవలయంబును గాఢనిద్రలో
గుటకలు వెట్టుచుండెఁ బసి
కూనమనంబువలెం బ్రశాంతమై. ౩౪

మ. అలరుంబాన్పుల నున్న దంపతులగా
ఢాశ్లేషణం గంది వె
న్నెలపన్నీటను దాహ మార్చుకొనుచుం
డె న్మందవాతూలముల్
నెల మాపేదకుటీరమాస్తమున నూ
నెఁ బాదముల్, రెండు జా
ముల యీ డేర్పడియె న్నిశాసతికి భీ
ముం డయ్యెఁ గాముండునుఁ. ౩౫

ఉ. ఎప్పుడు కన్నుగూర్కితినో!
యే నవు డింకొకలోకమందు మా

యవ్వయు నంబయు న్ననుఁ బ్రి
యంబునఁ గౌఁగిటఁ గ్రుచ్చి కన్నుల౯
జిప్పిలుబాష్పపూరముల
చే నభిషేక మొనర్చి, యేదియో
చెప్పుట వింటిఁ దత్తుహీన
శీతలదృష్టులఁ దేలిపోవుచు౯. ౩౬

గీ. కాచగోళంబులో దీపకలికవోలి
కంటి కగుపించుచున్నది కడుపుఁజిచ్చు
వేయి వచియింపనేల నకాక్యమందు
నాస్వరూపంబు లేని స్థానంబు లేదు. ౩౭

గీ. తనివిదీరక ముద్దాడుతల్లిగారి
యమృతమయమూర్తి నాకుఁ బ్రత్యక్షమయ్యె
నాకుటీరంబు, నారూపు, నా యుయేల
దిక్కుదెసలేని నా ఘోరదీనదశయు. ౩౮

మ. పరలోకంబున దేహము న్మఱచి, స్వ
ప్నస్వల్పసంతోషమే
దురితస్వాంతతఁ దల్లియంకతలమం
దు న్నిల్చియున్నట్టినా
సరదా బూడిదపాలుగా, గుడిసెవు
జ్జ౯ తెక్కలల్లార్చి, కు

కుక్కురుకో యంచును గోడి కూసి నను మే
ల్కొల్పెన్ వికారధ్వనిన్. ౩౯

గీ. ఉదయసూర్యునికిరణంబు లొక్క టొకటి
నాకుటీరంబుకప్పు కన్నములనుండి
పసిఁడితీవెలవలెఁ జొచ్చి వ్రాలుచుండ
సలలితములైన తల్లిచూపులవితాన. ౪౦

గీ. కడుపుపండిన యొకసాలెవడఁతిమిన్న
ప్రియముతో నన్నుఁ గొనిపోయి పెంచుకొనియెఁ
దనదు సంతాన మనెడు ముత్యాలమాలఁ
గొలికిపూసనువలెఁ జూచికొనియె నన్ను. ౪౧

క. ఇంతంతదాననై భగ
వంతునికృపఁ జపలశైశవంబుఁ గడచి ని
శ్చింతంబు నమలసుమనః
కాంతంబగు బాల్యదశను గడచితి నంతన్. ౪౨

చ. మిసమిసలాడు యౌవనము
మేలిమిబంగరువన్నె మేనికిన్
బొసఁగె గులాబిబుగ్గలకుఁ
బోఁడిమిహెచ్చె నలంక్రియక్రియా
వ్యసనమునందుఁ జిక్కి మగ
వానిసమత్వముఁ గాంక్ష సేసితిన్

గుసగుస ముచ్చటల్ వినుట
కున్ మనసయ్యె రహస్య మేటికిన్. ౪౩

గీ. చణకుచణకున దోణికి నిస్వనముసేయు
జలభరితమైన బిందె బుజానఁ బెట్టి
యువకులకుఁ గోర్కు లూరఁ గొండొకదినమున
నచ్చపుటొయారమున నీరు దెచ్చుచుంటి. ౪౪

చ. తిరిపెఁపుఁగూటికై బడుగు
దేహము నీడిచికొంచు వీథులన్
దిరిగెడు పేదవాఁ డొకఁడు
దృష్టిపథంబున గోచరించినన్
గరుణ వహించి, యాతనిమొ
గంబు నెగాదిగఁ జూచి, గేహమున్
మఱచి, పసిండి విగ్రహము
మాదిరి చేష్టలు దక్కి నిల్చితిన్. ౪౫

గీ. వానిమోమునఁ గలదైన్యభావమునకు
కఱఁగిపోయిననాగుండెకాయనుండి
పై కుబికివచ్చు కన్నీటివఱదలోన
నోలలార్చితి నానిల్చియున్ననేల. ౪౬

ఉ. కాఱుమొయిల్లు గ్రమ్మినమొ
గంబునఁ బేదఱికంబుముద్ర చె

న్నారఁ బునాదు లూడినవ
యన్నినఁ గంచము చేతఁబట్టి యా
హారముకోసమై తిరుగు
నాముసలయ్యకటాక్షముల్ నిరా
ధారుచిరంబులై, పలుక
సాగ దయాంకిత భావగీతముల్. ౪౭

గీ. ఒకఁడు చిన్నమ్మకరడోల నూగుచుండ
నొకఁడు పెద్దమ్మకటికిదృష్టికిఁ దపించు;
ప్రకృతిజనయిత్రి యనుఁగుగారాలసుతుల
నొకని ద్వేషించు నొకని నభ్యుద్ధరించు. ౪౮

క. చిన్నప్పటినుండియు నా
కన్ను పరులకష్టములను గని ఝూరువలే
దన్నా! బడాయిగా దీ
వెన్నెల నాకనుల నుద్భవించుచునుండున్. ౪౯

క. నాసౌందర్యశ్రీలకు
దాసుండై కట్టుపడ్డ తరుణుం డొకఁ డా
శ్వాసించు నెపముతోడ
న్నాసన్నిధి కరిగి, చిన్నినవ్వులు గురియున్. ౫౦

గీ. 'రాజవీథిని శృంగారరసము లొలుక
జలముఁ గొనివచ్చుపట్టుగాజులపడంతి

నన్నముం బెట్టి కొందరు మిన్నకుండి
రంతియ కదన్న! మనుజుల యాదరింపు? ౧౯

చ. మిలమిలలాడు మేసివయి
మృత్తిక చేరుకొనెన్, బ్రసూనకో
మలత నశించె, వస్త్రములు
మాసి క్రిమంబుగ జీర్ణమయ్యెఁ, జూ
పుల నిశితత్వముం బలుకుఁ
బొందిక తొంటియొయారపున్నడల్
దొలఁగె, దరిద్రదేవికృప
లో నొకలోపము లేకపోవునే? ౨౦

క. హెచ్చినయాకఁట బ్రతికియుఁ
జచ్చినగతిఁ జూపఱుల కసహ్యముగఁ బురిన్
బిచ్చం బెత్తెదు ననుఁ గని
పిచ్చిదనుచుఁ బేరువెట్టి పిలిచిరి పౌరుల్. ౨౧

క. సుకములకు దూరమై కూ
టికి గుడ్డకు రోసి తల్లడిలు వేళను మా
నక పోషణఁ జేసితిఁ గా
టికిఁ గాళులు సాచు నక్కడిందిదరిద్రిన్. ౨౨

గీ. లేమిచేఁ గందిపోయిన నామనస్సు
నందు సంతృప్తి తాండవ మాడఁదొడఁగె

విలసితములైన కలిమిలేములనుగూడ
కడలు పరికించు నెడల సౌఖ్యంబు గలదు. ౬౩

క. ఓరంతప్రొద్దులును బరి
చారికవలె ముసలివానిచరణంబులు వే
సారక భజించు నన్నొక
జారిణి యని తలఁచి నింద సలిపిరి లోకుల్. ౬౪

క. ఇతఁడుం బండ్లాడిన పెను
ముతుకం డిది ముద్దరాలు పొసఁగదనక యి
ట్లతికించుచుండ్రు లోకులు
సతులకుఁ బురుషులకు నోటిచాపల్యమునన్. ౬౫

గీ. స్వాంతము నెఱుంగు దుర్భిణీయంత్రములను
నలువ సృష్టించియున్న మానవునిజిహ్వ
యనృతమును సృష్టి సేయునా? యవకతవక
గమన ముండున? భువనచక్రమున కిట్లు. ౬౬

సీ. ఒకలేమ కసరి కుక్కకుఁ బోలి పులిసిన
పిడికెడంగిలికూడు విసరివేయ
ఒకతల్లి సహజధార్మికురాలు కరుణించి
కమ్మని కూరలుం గబళ మేయ
ఒకచుప్పనాతి పెట్టకపోయకయ నోటి
కండూతిఁ బరుషవాక్యములు పలుక

ఒకకుటుంబిని నన్ను నికటానఁ గని యింటఁ
జొరఁబడి గడియవైచుకొనియుండ

ఆ. వె. ఒక్కనాఁడు గుడిచి యొకనాఁడు పస్తుండి
నెత్తికొంగుమీఁద నిదురవోయి
ముసలివానితోడ మూఁడేండ్లు కష్టాంత
నాటకంబు నడపినాను నేను. ౬౭

ఆ. వె. పేదతికము పెద్దవింతచదువులబడి
దానిలోన లజ్జ గానఁబడదు
ఉదర-మొజ్జ యగుచు నోరంతప్రొద్దులు
నోర్మి విద్దె నేర్పుచుండు నచట. ౬౮

క. 'అబలను దరిద్రురాలను
కబళం'బని యొక్కయింటికడ నిలిచితి బా
డబు లున్నవాఁడ నొకనాఁ
డబలామణి యోర్తు రాజహంసనడకతోఁ. ౬౯

ఉ. గుమ్మము సేరవచ్చి పలు
కుంబులకండము గుమ్మరించుచున్
'కొమ్మ! మొగంబు తామరస
కోరకముంబలె నీదులేఁతప్రా
యమ్ము వచించుచున్నది క
టా! జవరాల వినుంవగజ్జలు

స్నమ్మకుఁ జిక్కినావు మహి
  ళాంగనకుం జిగురాకుపోలికన్. ౨౦

చ. ఋణము లొనర్చి, నాదు మగఁ
  డీలిగె నాకనుపించు నాలుగం
కణములమిద్దె బచ్చులమొ
  గంబునఁ బెట్టితి నద్దెకొంపలో
మిణుకుచు సొమ్ము లమ్ముకొని
  మెక్కితి నిన్నటిదాక దేహధా
రణ మెటుసాగునో? విధవ
  రాలను బిడ్డల కేమి పెట్టెదన్? ౨౧

గీ. దానకండూతి గలుగుహస్తంబు నాది,
పేదవారికి లే దనలేదు నేను,
బిచ్చ మిడలేని నారిత్త వేడియూర్పు
లందుకొన్నావు మందభాగ్యవు, నిజంబు.' ౨౨

మ. అని కంటన్ దడిపెట్టు నయ్యతివసా
  మ్యాస్వాంతమున్ గూలిపో
యినసంసారచరిత్రమున్ బరులకే
  దే నీయనై లేమియం
దును నిట్టూర్పు నిగుడ్చు దానగుణమా
  దుర్గాయు నామానసం

బున నానందవిషాదమేఘపటలం
బుఁ దీర్చెఁ గాఢంబుగన్. ౨౦

క. 'నీ కన్న మందభాగ్యు ల
నేకులు గలరమ్మ చూచితే లోలాక్షీ!
యాకుల మాకుల మన' కని
యాకారము లేనియంతరాత్మ వచించెన్. ౨౧

ఉ. ఆమెపదాల వ్రాలి నిట
లాంచల మంట నమస్కరించి సా
ధ్వీమణి! మందభాగ్యులగు
పేదలవ్రాతఫలంబుగాక నీ
ధామము లేమి దేవతకుఁ
దావలమౌనె? ప్రశాంతిదీపమం
దాముద మింకునే? పరహి
తార్థుల కిట్టివిపత్తు మూఁడునే? ౨౨

గీ. అనుచుఁ గన్నీటిపలుకుల ననునయించి
నా గడించిన నాలుగణాలడబ్బు
ప్రియముతో బావనమ్మ కర్పించుకొంటి
జన్మము తరియించె నని చిత్తశాంతిఁ గంటి. ౨౩

శా. ఈడుం జోడును లేనిసంపదల నా
హే లూఁగుసంపన్నులన్

మూఁడంతిస్తుల మేడ గట్టుకొన్ని
శోభించుచున్నట్టి మా
ర్వాడీవర్తకుఁ డొక్కరుండు మును
వాల్చూపుగాయాల
బీడింపంబడువాఁడు నావదనముఁ దే
వీక్షించి గుర్తించుచున్. ౨౨

ఉ. అక్కట! సాలెవారిజవ
రాలవు గావొ లతాంగి! నీవు? నీ
చక్కఁదనంబుఁ దొల్లిఁటిమ
జా! యెటు వోయె? బజారులోన నీ
చిక్కనివాలుఁజూపులు ర
చించిన తుమ్మెదతోరణాలలో
నక్కిరిబిక్కిరై సొగయు
చుండెఁగదా! మగవారిచిత్తముల్. ౨౩

క. కడలేని కాలవాహిని
నడిగుండము లెన్ని గలవొ! చూచినవాఁడున్
వడిదుడుకు లేక బ్రతుకుం
బడవ నడుపుకొనినవాఁడు వసుధం గలఁడే? ౨౪

క. అని తొంటి కొద్దిపరిచయ
మున నాయెడ నింత సానుభూతి నెఱపి త

ద్ధనవంతుఁ డాదరంబున
దినవెచ్చం బీయ సమ్మతించె ముదమునన్. ౧

గీ. ధనికుఁ డిడుచుండు దినవెచ్చమును గ్రహించి
పేదవడియున్న బ్రాహ్మణవిధవ కొసఁగి
కోరి వృద్ధునిఁ బోషించుకొనుచునుంటి
నలువురిండుల భిక్షాటనంబుఁ జేసి. ౧౧

ఉ. ఏ నొకనాఁడు భిక్షఁ గొని
యింటికి వచ్చితి నర్ధరాత్రి లేఁ
డానడలేనివృద్ధుఁడు గృ
హంబున నాతనిచింపిగుడ్డలున్
వానిపదాంబుజంబులను
వాయనితాతలనాఁటి చెప్పులున్
గానఁగనయ్యె ముంతయును
కంచముఁ జింతిలుఁబందులుం బలెన్. ౧౨

క. అందందు వెదకిచూచితి
నెందు నతనిజాడ లేమి హృదయము వగులన్
గ్రిందంబడి పొరలుచు నా
క్రందన మొనరించితిని మొగంబుం కందన్. ౧౩

శా. శ్రేణుల్ కట్టిరి పౌరు ‘లేమిటికి జ
చ్చెన్ వృద్ధుఁ డేమయ్యెనే

ఏణీలోచన! తచ్ఛవం' బనుచుఁ, ద
ద్వృత్తాంతముఁ జెప్పినన్
'జాణా! వృద్ధునిఁ జంపితే' యని యమ
ర్షస్వాంతులై తిట్టుచున్
ఠాణాకుం గొనిపోయి రిద్దఱది గూ
డం బాడియా నెంచినన్. ౨౮

ఉ. ఆచెఱసాలజాలకము
లందుఁ బ్రసన్నముఖాంబుజంబునన్
దోఁచి, కటాక్షమాలికల
తో నభిషేకముఁ జేసి ప్రేమవా
చాచతురత్వ ముట్టిపడ
సాంత్వనముల్ వచియించుచుండు న
బ్బాచులతేనివంటి శుభ
మూర్తి యొకం డల వృద్ధునాకృతిన్. ౨౯

క. తాతా! యెందుంటివి? నా
యాతనలకుఁ బార మున్నదా? యని, చింతా
ఘాతమున నలిగిపోయిన
చేతంబున నఱచి, సొమ్మసిల్లిపడుటయున్. ౩౦

గీ. ఘంటఁ గొట్టిన లీల నాకర్ణయుగళి
మ్రోయుచున్నది దేవతామూర్తిగళము

స్వప్నముం గాదు జాగ్రదవస్థ నున్న
నాకు వినవచ్చె వక్ష్యమాణంబుగాను. ౯

క. దీనులపాలిఁటిభాగ్యని
ధానమ! నాతల్లి! నీసుధాజీవితగా
థానవ్యకుసుమసురభిళ
మై నాహృదయంబు స్వర్గ మానందించెన్. ౧౦

చ. మొలిచినయౌవనంబు వృథ
పుచ్చి, దరిద్రుల దేబెరింపుచూ
పులను గఱంగి, స్వీయసుఖ
ముం బలియిచ్చినమచ్చికంటి! చిం
తిలవల దూఱడిల్లుము వి
నిర్మలమైన భవచ్చరిత్రలో
వెలసిననిందలన్ దుడిచి
వేయును కాలము సత్యబద్ధమై. ౧౧

గీ. కోరుకొనుమమ్మ! తల్లి! నీ కొంగునిండ
వరము లిచ్చెద నని సమీపమున నిలిచె
మూఁడుగాళులముసలయ్య గాఁ డతండు
బ్రహ్మతేజస్వి! యొక వేల్పుఁబడుచువాఁడు. ౧౨

గీ. కలుషగర్భితమైన భూవలయమందు
నేను జీవింపలే నరనిముసమయినఁ

దావకపదాబ్జములనన్ని ధానమునకు
నన్నుఁ గొనిపొమ్మనుచుఁ బల్కినానొ లేదొ! ౯౧

చ. ఒకనుడిగాలి రివ్వున మ
హోద్ధతి నాకడ వీచి, నన్ను మిం
టికిఁ గొనివచ్చి చంద్రధర
ణీ న్నిముసంబున నిల్పిపోయె, న
ర్భకుఁడయి నన్నుఁ దన్పుచు న
వారిగ నాపరిచర్య లందు న
య్యకలుషమూర్తి తొంటిమున
లయ్యె సుమా! యనుమాన మేటికిన్. ౯౨

క. అని కథ ముగియించినతో
డన రాట్పుత్రుఁడు పుటపుటం దెగిపోయెన్
గనువిచ్చి చూచినంతన
దినకరమండలము తూర్పుదిక్కున నవ్వెన్. ౯౩

అనాథ.

గీ. పరులదుర్గతిఁ గని గుండె గఱఁగి వగచు
సదయహృదయులవీక్షణాంచలమునందుఁ
బుట్టుచుండును కన్నీటిబొట్టు వోలె!
ఏఁడి భగవంతుఁ డని సంశయింతు వేల?

అనాథ

1. అన్నముఁ బెట్టవే యనుచు
        నల్లరిసేయుననుంగుబిడ్డలన్
   దిన్నగ నూరడించుచు వి
        ధిం దలపోయుచు నొక్కపేదరా
   లన్నముఁ దిన్న కొండొకథ
        నాథ్యుని బంగరుమేడముంగిటన్
   దిన్నెల వేగుచుండె నతి
        దీనత మున్నొకనాఁటిరాతిరిన్. ౧

౨. ఏతలి కన్నదో! వ్యథల
        నీదుట కీనిరుపేదరాలి న
   న్నాతికి బిడ్డ లార్వురు తి
        నంగల తెక్కలు రానివారు, రం
   జితని యెంచెనో నలువ
        సేయువిలాసము! చంటిబిడ్డయన్
   మోత్రఁ దగిల్చుచుం
        బురుడువోసిననాఁడ గతించె భర్తయున్. ౨

౩. అతఁడు పోయినవెనుకఁ బిత్ర్యమగుధనము
   జోలెయును నంచి దొరకె నిల్లాలి కయయొ!
   బిడ్డలా నేదరులు చంటిబిడ్డ యొకతె
   యెట్లు పోషించు? నెటుపోవు! నేది దిక్కు? ౩

గీ. అధిక దైన్యంబు మోముల నధివసింప
నడచువీనుంగులో యనఁ గొడుకుఁగుఱ్ఱ
లాపె వెనువెంట నడువ గ్రామాంతరంబు
వాసి వచ్చిన దొక యమావాస్యనాఁడు.

ఆ. వె. ఒడలిమీఁదిబట్టయును సత్తుగాజు లా
జోగురాలియాస్తి భోగ మెల్ల!
నేడుపొట్టలింక నేరీతి నిండునో
బ్రతుకు లెట్లు తెల్లవాఱఁగలవో! ౭

ఉ. 'నాయనలార! మీకడుపు
నం గల యాఁకఁటిచిచ్చు లార్ప నా
కాయముదక్క గవ్వయును
గల్గదు నాకడఁ దెల్లవాఱినం
బోయి గడించి తెచ్చెదను
బోనము నోపికపట్టుఁడయ్య అ
మ్మాయికిఁగూడఁ బాలు కఱ
వైనవి, యన్నములేమి నాకునున్.' ౮

ఆ. వె. అనుచు నురలివచ్చు నశ్రుబిందువులను
దుడిచికొనుచు జంటిబుడుతదానిఁ
జిచ్చికొట్టుచుండ క్షితిమండలం బెల్లఁ
గునికి నిద్రవోవు కుటిలరాత్రి. ౯

క. ఉప్పరము నీలియద్దపుఁ
జిప్పవలెం గనటువోయి, చెన్ను వహించెన్
గప్పరకప్పరచీకఁటి
తెప్పలపై నింక నావరించుచునుండెన్. ౮

ఉ. విచ్చినమల్లెపూవువలె
వేకువ యయ్యె, ద్విరేఫఝుంకృతిన్
మచ్చరకించు రాట్నపుని
నాదము లొప్పె, గళుక్కు లుక్కు మం
చచ్చట నిచ్చటం జిలుఁగు
టందెలు మ్రోయ జలంబు దెచ్చుచున్
ముచ్చటలాడు నూరినన
బోఁడులసందడు లయ్యె నయ్యెడన్. ౯

మ. పదియారేఁడుల నిండుజవ్వనము లా
వణ్యంబు మిట్టాడ ను
న్నది లే దన్నప్రశంస కెక్కు, పిడికిం
టన్ జిక్కుమధ్యంబుతో
బెదురుంజింకకనుంగవం గలుగు త
న్వీరత్న మాయింటికు
ప్పది, చూచెం గలయుంపిఁ జిల్లుచు వసా
రాయం దనాథాంగనన్. ౧౦

శా. ఓసీ! యెవ్వతె వీవు? నీమగనిసా
మ్మున్నట్లు పాలిద్దురా
లా! సంసారము కెట్టినావు మొగసా
లన్ శేచిపొమ్మంచు నా
దాసీన్యంబుగ మాటలాడి, ఖలుడా
తన్ గాలితోఁ దన్నినన్
గానంతేనిఁ గలంక కయ్యబల సం
తానంబు వెంటాడఁగన్. ౧౧

గీ. కదలి, చనుదెంచి, వీథివృక్షములనీడఁ
గూలఁబడి తూలుచుండెఁ గొడ్కులును దాను
అంత నొకబుద్ధిమంతురా లాదరిద్రి
మూర్తులం జూచి, కరుణించి, ముదలకించి. ౧౨

ఆ. వె. ఓసి పేదరాల! యూర నేఁ డొకగొప్ప
పెండ్లి గలదు, నీకు బిడ్డలకును
గడుపునిండ బువ్వ గల, దాగృహస్థుండు
పెట్టుపోఁతలందు వెలితిపడఁడు. ౧౩

ఆ వె. చలిది గలదు రమ్ము సంతానముం గూడి
పరిస్రుతంబు త్రుత్తు వాపుకొనుము,
బాలు రక్కటకట తూలుచునున్నారు
అన్న మెప్పు డింత తిన్నవారా! ౧౪

శ్రీ శియార్వాసము

. ఆకలిదప్పులు దీరెను
నీకమ్మనిమాట విన్న నిర్మలహృదయా!
లోకంబునందు నెల్లను
రాకాసులవంటికఠినురాం డ్రుందెదరా! ౧౫

చ. చుఱుకుచుఱుక్కునం బలుకు
సూదులు గ్రుచ్చి యదల్చి కావునం
దరి జలకుండికం క్షబదమునం
బడదన్నినచేఁత చిత్తముల్
గఱకఱఁ గోయగా నయిన
గాయము మాన్పె భవన్మృదూక్తి త
ల్లిరో! యెవరింటఁ బుట్టితివి?
శేమలలో నను నుద్ధరింపఁగన్. ౧౬

మ. అనుచున్ గన్నుల నీరుగ్రుక్కుకొని య
య్యెలాపుల్ తుఱుత్తున్
గనులుం బొట్టలు గ్రుంక దీనముగ నా
క్రిందించునం తానముల్
గని, తల్లీ! చనుదెమ్ము నీసుతులభా
గ్యం బంచునుం బోయి వే
గొని తెచ్చెం బులిగూడు భిన్యటము నా
కుంబొత్తులం గొంగునన్. ౧౭

గీ. కుడువు మనిచెప్పి బంగారుగుడులు గట్టి
పెట్టుచుందురు నరులు నైవేద్యములను
సృష్టికర్తకు, దాని భుజింపఁ డతఁడు
భిక్షుకునిచేతి యెంగిలిపడచ గాక. ౧౮

క. అది యారగించి, పేదల
యుదరంబులు చల్లఁబడియెనో లేదో! నభ
స్సదనమునఁ దిరుగు మేఘము
లుదరంబుల నించికొనియె నుదధిజలంబుల్. ౧౯

సీ. ఏనుంగుచెక్కిళ్ళపై నివాసము సేయు
కన్నుమిన్నెఱుఁగని గర్వమునకు
కరుణాలవం బెఱుంగని క్రోలుపులినోట
వర్ధిల్లు క్రూరస్వభావమునకు
అత్తప్రిత్త్రిదళంబులం దుట్టిపడుచున్న
నినుముట్టరాదను నియమమునకు
పురివిచ్చియాడు నెమ్మిలకంఠమునఁ దోఁగు
కలదు నాకను నహంకారమునకు

గీ. గండుటెలుకలపత్త్రిత్యంగకమున నలరు
పరులకొంపలు దినివేయు స్వార్థమునకుఁ
జిక్కువడకున్నవిరు పేద బిక్కదాన!
కరుణ కిరవైనదాన! స్వాగతము నీకు. ౨౦

చ. కినియుచుఁ బొద్దు నెత్తిపయి
కిం బయనించినదాక, భూమిశ
య్యను బవళించి, పొంత నడ
యాడుచుఁ బాడుచు నున్న కూర్మినం
దనులను ముద్దులాడుచు ము
దంబునఁ దేలుచుఁ, బొద్దువుచ్చుచుం
డను తరుకోటరంబున న
టించెడుపక్షుల నొక్కపక్షినై. ౨౧

గీ. వంగనామాలు నుదుటఁ దుఱంగలింప
పట్టువంచెలు బొజ్జలఁ బరిహసింప
భోజనమునకు బిరబిరఁ బోవుచున్న
విత్తవంతుల నరసె నప్పేదరాలు. ౨౨

మ. ఎడగాఁ బొమ్మని చీదరించుకొనువా
రీవంక నావంక నొ
త్తిడిసేయం గర మెత్తి మ్రొక్కుచు మహా
దీనంబుగాఁ బ్రక్కకుఁ
బుడుతల్ దానుఁ దొలంగుచుం బెదరుచుం
బుఱ్రినమేతంబ కా
అడవిన్ దాటినయట్లు కష్టమున ర
థ్యల్ దాటి శీఘ్రంబుగన్. ౨౩

క. పెండిలిగీముం గని క
ట్టెండ కచట నున్న నింబవృక్షముకడఁ గూ
ర్చుండెం గొడుకులతోఁ బెను
గండము గడచినవిధంబుగాఁ గరుణముగన్. ౨౮

ఉ. త్రొక్కుడుబండిపై నడక
క్రొత్తగ నేర్చినపోకిలా రొకం
డెక్కడనుండియో యచటి
కేగుచు నంకెకురాని భార్యతో
జిక్కుల నందుభర్తవలెఁ
జేతులపట్టుఁ దొలంగి వ్రేల్మిడిన్
ముక్కున నెత్తు రొల్కఁ బడి
పోయె గుభిల్లునఁ బేదరాలిపై. ౨౯

చ. మునలిది చచ్చె చచ్చె నని
మూఁగిరి కొంద, ఱతండు క్రుద్ధుఁడై
కనరుచు లేచి కన్నులకుఁ
గావరమా? యటఁ జావకుంటివా?
పనరము! యంచు రక్తమునఁ
బైవసనంబు మునుంగుచుండగా
వినుగును సిగ్గు నాన్యమున
వ్రేల గమించుచునుండె వీథులన్. ౩౦

క. పిల్లలు 'గీ బే' యనుచును
గొల్లున రోదింపఁ గట్టుకొనక రుధిరపు
న్వెల్లువను మునుఁగ నల్లన
నల్లాడుచు లేచెఁ బేదరాల్ రాల్గరుగన్. ౨౭

ఉ. ఏఁడు సముద్రముల్ గడచి
యెక్కడ నేపనిమీఁదఁ బోయి యు
న్నాఁడవురా! పరాత్పరుఁడ!
నాకడగండ్లకు మేర యున్నదా?
యేడకుఁ బోవుదాన? నెటు
లీకనుగందులపొట్ట నించు నీ
యాఁడు దటంచు నేడిచె మ
హాకరుణంబుగ డొక్క కుంగగన్. ౨౮

క. అక్కడ నిలిచినవారల
నొక్కండును నేల కొఱఁగియున్నవడఁతిపై
నక్కటిక మూని ముట్టరు
దిక్కుదెసయు లేనివారిస్థితి యింతే కదా? ౨౯

చ. అట నొకమేడపై నరన
మాడుచు దంపతు లిద్ద రప్పుడ
చ్చట గుమిగూడియున్న జన
సంఘము నారసి, పృచ్ఛనేసి, యూ

రటపడి, కర్మిష్మరం బ్రిణయ
రాజ్యవిహారము సేయఁజొచ్చి ర
క్కటా! సుఖ మొక్కచోటఁ గడ
గం డ్లొకచోటఁ గదా వసుంధరన్ !

క. వరమేళువిలాసమ్ములు
కరము దురూహ్యములు, శిశువు కాయమునందున్
జిఱుగాయమేని లే కతి
సురక్షితముగా హసించుచుం బడియుండెన్.

గీ. ఓయి! నాస్తికుఁడా! విను మొక్కమాట
అరసియుందువు ఘోరదృశ్యంబు నిచట
మృత్యుదేవతకోఱలు మెఱయునపుడు
శిశువు నేమహాశక్తి రక్షించెనోయి!

సీ. పరువెత్తివచ్చుపర్వతమాలికలవంటి
జలధిభంగముల నవ్వలికి గదిమి
బ్రహ్మాండగోళంబుపైఁ బ్రయాణము సేయు
నినబింబమును తూలనీక నిలిపి
పెళపెళార్భటుల మర్త్యులమీఁది కుఱికెడు
పిడుగుల నోరగా విసరివయిచి
సృష్టిలో నొకచిన్నిచీమ, కాలము సేయు
పొడమినకన్నీట మునిఁగి తేలి

గీ. గడియ తీరిక లేక లోకమును గావ
పరువులిడుచుండు దీనులపాలివాఁడు
నిజకరాబ్జంబు నీచిట్టినిసుగుమీఁద
నిలిపె నొకనిమేషంబది నీ వెఱుఁగవు. ౩౩

ఉ. చేరువ నుండి యప్పుడఁటి
చేటు సమస్తముఁ జూచుచున్నసం
సారులలో నొకండు కడు
జాలి వహించి భిషక్కునింటికిం
జేరిచి యుండ నుండ నొక
నిన్నియమించి చికిత్స సేయుగా
నారువరాలరొక్కము ని
రాకులుఁడై యిడె వెజ్జుదోసిటన్. ౩౪

క. ఓ లలన! నీమగం డొక
మాలది పడిపోవ నంటి మైలపడియె వై
ద్యాలయముఁ జేర్చినాఁ డిఁక
నీలాగుననయినఁ గుడియు నెడమయు లేదా? ౩౫

గీ. ఎవ్వరికి లేనిపుణ్యంబు నితఁ డొకండె
నాచికొనివచ్చుఁగాఁబోలు నాతిమిన్న!
యెవరికర్మము వారిది నీ వెఱుఁగవా?
ముక్తి గలుగునె మాలలఁ బులిమికొనిన? ౩౬

అ శా థ

ఆ.వె. అనుచు నమ్మలక్క లతనియిల్లాలికిఁ
దార్పి కెలమిఁ గోర్ధరనము నబల
శివము పట్టినట్టు చిందుదొ్రక్కుచునుండెఁ
బ్రికుపితోగ్రశంభురాణి వోలి.

క. గంగను మునిఁగినభక్తుని
యంగంబుల నోలలాడునానందం బు
ప్పొంగెడునెదతో నదనము
ముంగిట నడుగిడినభర్త మోహముం గనుచున్.

క. రావలవ దింటిలోనికి
నావల నిలుచుండి స్నానమాడు మనుచుఁ గ
గ్రైవల నదరులు గురియఁగ
నావెలఁది వచించె విభు ననాదరణమునన్.

చ. ఇది యొకక్రూరురాలు ఇవు
డేను వివాదముపెట్టుకొన్నచోఁ
బదుగురు నన్నుఁ దిట్టి, తల
వంపులుసేయుదు రూరకుంట యి
య్యదనున నుత్తమం బని, ని
జాంగన నిల్పినచోట నిల్చి కో
విదమతి, స్నానలీల నైజ
పెం గులభేదపిశాచతృప్తికై.

గీ. భోజనముఁ జేసి కేలఁ దాంబూలమంది
పోకచెక్కలు రెండింటి బుగ్గ నునిచి
చిత్రతరతనాలపీట నాసీనుఁ డగుచు
నింతి నాహ్వాన మొనరించి మృదులఫణితి. ౪౧

చ. 'అలుక శమించెనా ? జలక
మాడినయంతనె ? మాలదానిపి
ల్లలకడగండ్లు నూచి బహు
శంబుగఁ దప్తము నందు నామనో
జలజము మైలవడ్డ దది
స్నానము చేసెనె ? వెఱ్ఱిదాన ! యీ
వెలువలిశుద్ధి జీవులకుఁ
బెట్టునె ? పోయునె ? ముక్తినిచ్చునే ?' ౪౨

క. స్నానము సంధ్యావందన
మేనాఁడో ! మఱచినాఁడ విపుఁ డీవు కిర
స్తానులలోఁ గలయుటకొఱ
కా నీతులు సెప్పుచుంటి ? వనుచు విముఖయై. ౪3

చ. పరుగిడునల్లత్రాచువలె
భామిని కేల్జడ సంచలింపఁగా
శిరము మరల్చి లేచి నిర
సించుచు ముంగిఁటి కేగ, నంత నా
నరసుఁడు కోపగింపక, వి
చారము సేయక, స్వీయకార్యత

త్వరుఁ డయి లేచిపోయెఁ; జెడ
వాదన సేయరు నీతికోవిదుల్.

క. తనపనులు మాని మరునాఁ
డనాథశరణాలయంబునందు విడిచె న
య్యనదకుమారులఁ; గరుణా
వననిధులకుఁ బరహితంబు పథ్యంబు గదా?

గీ. మేనిగాయంబు లలనల్ల మానిపోవ
వనిత కాలక్రమంబునఁ బట్టగట్టె;
వసుధపై నూఁక లున్నసంపన్నుఁడెంతో
బడుగుపేదయు మృత్యుదేవతకు నంత! ౮

క. ఒకయరుణోదయమున భి
క్షుకుఁ బోవుచునుండ నిండుకౌతుకమతులై
పకపక నవ్వుచు మూఁగిరి
న్వకుమారులు చుక్క లూడిపడినవిధమునన్. ౯

ఉ. పోయినప్రాణముల్ మగుడఁ
బొందినిఁ జొచ్చినలీలఁ దండ్రిరా
రా! యని కౌగిలించుకొని,
యానమొయుం గడు ముద్దులాడి, తా
నీయెడ నాదుడం బికిర
మెత్తిన రొక్కము నాఁబదమ్మిడి
లాయమ పంచియిచ్చె హృద
యంబును బంచినలీల వారికిన్. ౮౧

క. అన్నము నరిపోవునె ? నా
కన్నకొడుకులార ! విసిఁగి కసరుకొనరుగా
చిన్నినహోదరు ? నచ్చట
నున్నమహామహులు చూతురో మిమ్ము దయన్ ? ౪౯

క. జగడములు బెట్టుకొనకుఁడు
పగఁగుందిన నాదరించువా రెవరన్నా ?
యగచాట్ల నందు నడవీ
నుగు నే నుండుదునొ చత్తునో ! సుతులారా ! ౫౦

క. అని పెద్దకొడుకుకడుపునఁ
దనశిరమును నిలిపి కొంతతడవు వగచి రం
డని పిలుచుచదువులయ్యను
గని చేతులు మోడ్చి, బాష్పగంగాముఖియై. ౫౧

ఆ. వె. వీరు దిక్కులేనివారు పంతులుగారు!
ప్రేమతోడ నాదరింపవలయుఁ
గూలి నాలి జేసి కొంత శక్తికొలంది
ముట్టఁజెప్పుకొందు ముందు కనుచు. ౫౨

క. చరణముల నంటినం గురు
వరుఁడు కనికరించు దుఃఖపడవలదు సతీ !
పరమేశ్వరుండు లేఁడా ?
నరుండు నరు నుద్ధరించునా ? వెఱిదానా ! ౫౩

చ. లలన ! యొకమ్మ పొట్టకబ
ళంబు భుజించుచు మందభాగ్యవై

నలువురియిండ్లవంచల ది
        నంబులు బుచ్చెడు నీబహూకృతుల్
వలయునె ? తప్పును మ్రొటులఁ
        బల్కుట; వర్ణన కందరాని బి
డ్డలపయి నున్న మోహా మక
        టా ! పలికించు ననేకరీతులన్. ౫౪

క. బారెడుపొద్దెక్కిన దిఁక
రా రం డని పిలువ బిరబిరం జెలియలిక్
నూరారుముద్దు లిడి చని
రూరు వెడలి బాలు రంబయుం జనుదేరన్. ౫౫

చ. "ఇది పొలిమేరరాయి, జన
        నీ ! యిఁక నిల్వుము రేపటెండయు
మ్మదమునఁ గందిపోవును సు
        మా ! మనచిట్టిది, వచ్చిపోవుచుం
డెద" మని, పెద్దవాఁడు దయ
        నీయముగా వచియింప, శోకవా
రిదమువెలార్చు బొమ్మనిబి
        రీనతరంగితగండభాగయై. ౫౬

చ. చినిగినపైఁటకొంగు నొక
        చేతఁ దనూజశిరాన నుంచి, సం
దను లెడమై నిరీక్షణప
        థంబును దాఁటినదాకఁ జూచి, పె

చ్చనిహృదయంబుతో నడువ
సాగె ననాథ పురంబువంకకుఁ
గనుల మెలంగుబిడ్డలవి
కాసముఖంబులు సంస్మరించుచుఁ. ౫౭

ఉ. పచ్చనివన్నెతోఁ జిగురు
బట్టి పసందులు సింద నాలిగా
ద్పుచ్చలితంబు సేయఁ దల
లూచుచు నున్న పొలాలు దాటి య
య్యృచ్చఁపు జోగురాలు పుర
మల్లనఁ జొచ్చి కుమార్తె నెత్తి పా
లిచ్చుచుఁ గూరుచుండ నొక
వృక్షమునీడ క్షుధాకులాంగియై. ౫౮

సీ. ఎవఁ డారగించు సమృతభోజనంబున
గలిసెనో యీలేమ గంజిబువ్వ
ఎవఁడు వాసము సేయు శృంగారసౌధాన
మునిఁగెనో యిన్నారిపూరిగుడిసె
ఎవనిదేహముమీఁదిధవళాంబరములలో
నొదిగెనో యిన్నాతిముదుకపంచె
ఎవఁడు దేహము సేర్చు మృదుతల్పములలోన
నక్కెనో యీయమ్మకుక్కిపడక.

గీ. వసుధపై నున్నభోగసర్వస్వమునకు
స్వామిత వహించి మనుజుండు పరిభవమందు

ఆషాఢ

గీ. మగఁడు గొట్టిన రోదించి మానుకొన్న
పెద్దగయ్యాళివలె వాన వెలిసిపోయె
మమత లుడిగినసన్న్యాసిమనసువోలె
గగనమండలం బెల్ల నిమ్మలము మయ్యె.

సీ. ఆకటం దూలు సస్యశ్యామలక్షేత్రి
కన్య గడుపు చల్లగా భుజించె
బక్కచిక్కినకొండవాగుం దటాకంబు
జిటుకలో నుప్పొంగి చియ్యబట్టె
ముమ్మాయిముత్యంబువోలి తామరమీఁద
వర్షబిందువు తాండవంబు సేసె
నడయాడురతనంబు వడువున నాడాడ
ఆరుద్రపురువు బ్రత్యక్షమయ్యె,

గీ. చెలఁగి చేయార దానంబు జేసి చేసి
కొఱత వడియున్నవానికాపురమువోలి
యుబ్బసెడి తూలె నొకచిన్నిమబ్బుతునుక
యుత్తరంబుగ దిక్కుల కొత్తిగిల్లి.